

Ihmisoikeudet
kuuluvat kaikille,
myös jokaiselle lapselle.

Lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat.

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Tunnetko lapsen oikeudet?

Mitä YK:n lapsen oikeuksien sopimus tarkoittaa?

Yhdistyneet kansakunnat (YK) on tehnyt sopimuksen lasten oikeuksista vuonna 1989. Suomessa yleissopimus tuli voimaan vuonna 1991. Melkein kaikki maailman valtiot ovat sopimuksessa mukana. Suomen valtion pitää huolehtia siitä, että sopimuksen asiat toteutuvat lasten elämässä. Suomen valtion pitää myös tiedottaa lapsen oikeuksista sekä aikuisille että lapsille.

Valtion pitää raportoida YK:lle säännöllisesti, miten lapsen oikeudet ja asema ovat Suomessa kehittyneet. Lapsiasiavaltuutettu arvioi ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Eduskunta on perustanut lapsiasiavaltuutetun toimiston vuonna 2005.

Lapsiasiavaltuutettu...

- ottaa selvää lasten mielipiteistä ja kertoo niistä aikuisille.
- selvittää, miten lapset voivat ja miten heidän oikeutensa toteutuvat.
- tiedottaa lapsille ja aikuisille lasten oikeuksista.
- vaikuttaa päättäjiin, että lasten asiat olisivat paremmin.
- tekee yhteistyötä lapsialan toimijoiden kanssa.

”Lapsen tulisi kasvaa perheessä onnellisuuden, rakkauden ja ymmärtämyksen ilmapiirissä.”

YK:n lapsen oikeuksien sopimus

Kaikki lapset ovat yhdenvertaisia

Lapsen tai hänen vanhempansa ikä, ihonväri, kieli, omaisuus, uskonto, vamma tai sairaus ei vaikuta lapsen oikeuksiin. Ketään ei saa syrjiä tai kiusata.

Lapsella on oikeus hyvään elämään

Lapsi saa olla oma itsensä. Aikuisten pitää tukea lasten mahdollisuuksia kasvaa ja kehittyä rauhassa ja omaan tahtiinsa.

Aikuisten pitää selvittää, mitä lapset asioista ajattelevat

Aikuisten pitää kysyä ja kuunnella lapsen mielpiteitä ja ottaa ne tosissaan. Lapsille täytyy antaa mahdollisuus vaikuttaa omaan arkeensa.

Lapsen etu pitää asettaa ensisijaiseksi, kun tehdään lapsia koskevia päätöksiä

Vanhempien ja viranomaisten täytyy aina miettiä, miten heidän päätöksensä vaikuttavat lapsiin. Aikuisten pitää hakea ratkaisuja, jotka ovat lasten parhaaksi. Lapsille pitää perustella päätökset ymmärrettävästi.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa on 54 kohtaa. Ne ovat asioita, joista valtion ja kuntien päättäjien sekä kaikkien aikuisten pitää huolehtia. Tässä kerrotaan sopimuksen kohdat lyhennettyinä.

1. Jokainen alle 18-vuotias on lapsi.
2. Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle yhdenvertaisesti. Lasta ei saa syrjiä mistään syystä.
3. Aikuiset tekevät monia lasten elämään vaikuttavia päätöksiä. Heidän täytyy aina selvittää, mikä on lapsen kannalta parasta.
4. Valtion täytyy pitää huolta siitä, että tämä sopimus toteutuu lasten elämässä. Lapsille kuuluvat kaikki tähän sopimukseen kirjatut oikeudet.
5. Vanhemmilla on oikeus ja velvollisuus neuvoa ja ohjata lasta käyttämään tähän sopimukseen kirjattuja oikeuksia. Valtion pitää kunnioittaa tätä vanhempien oikeutta.
6. Lapsella on oikeus elämään. Valtion täytyy taata, että lapset saavat kasvaa ja kehittyä mahdollisimman hyvissä oloissa.
7. Lapsella on oikeus saada nimi heti syntymän jälkeen. Lapsella on oikeus saada kotimaa ja olla sen kansalainen. Jos on mahdollista, lapsella on oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidossaan.
8. Lapsella on oikeus säilyttää oma nimensä ja kansalaisuutensa sekä suhteet sukulaisiinsa eikä niihin saa puuttua laittomasti.
9. Lapsella on oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos he pystyvät huolehtimaan lapsesta. Lapsella on oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa, jos lapsi ei asu vanhempiensa kanssa. Yhteyden pitäminen vanhempiin voidaan estää, jos yhteydenpito vahingoittaa lasta.
10. Joskus lapsi ja hänen vanhempansa voivat joutua eri maihin. Silloin valtion täytyy yrittää palauttaa heidät toistensa luokse mahdollisimman pian.
11. Valtion täytyy estää se, että aikuiset kuljettavat lapsia ilman lupaa maasta toiseen.
12. Lapsella on oikeus sanoa mielipiteensä asioista, jotka koskevat häntä itseään. Aikuisten täytyy selvittää lasten mielipide ennen kuin he tekevät lapsia koskevia päätöksiä. Lapsen mielipide tulee ottaa huomioon päätöksissä hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Aikuisten täytyy perustella päätökset lapselle niin, että hän ymmärtää ne.
13. Lapsella on oikeus sanoa vapaasti mielipiteensä ja kertoa mielipiteistään muille. Mielipiteillä ei saa kuitenkaan loukata toisia ihmisiä.
14. Lapsella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Vanhempien lapselle antamaa ohjausta tämän oikeuden käyttämisessä on kunnioitettava.

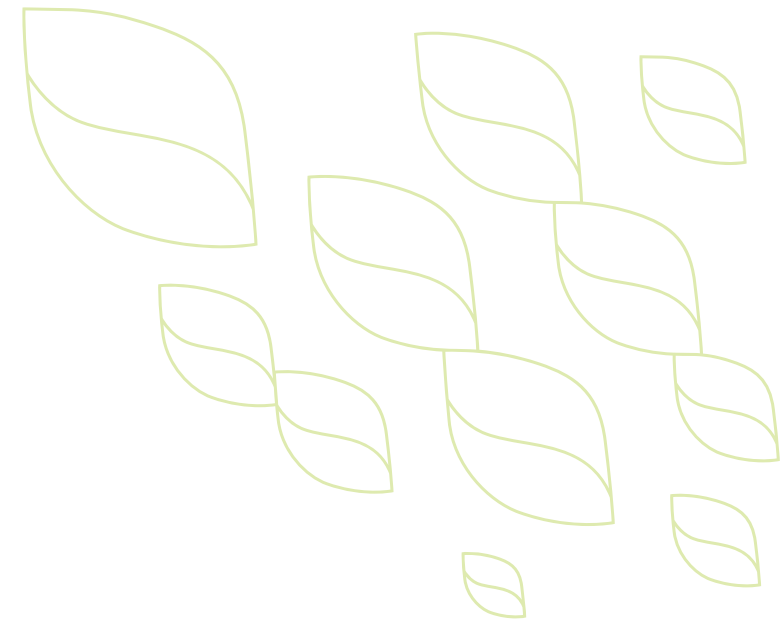

15. Lapsella on oikeus liittyä yhdistyksiin ja toimia niissä. Lapsilla on oikeus kokoontua rauhanomaisesti.
16. Lapsella on oikeus yksityisyyteen. Lapsen yksityisyyteen, perheeseen, kotiin tai kirjeenvaihtoon ei saa puuttua mielivaltaisesti tai laittomasti.
17. Lapsella on oikeus saada tietoa ja seurata tiedotusvälineitä monipuolisesti. Aikuisten täytyy suojella lasta tiedolta, joka vahingoittaa häntä.

18. Lapsen vanhemmilla on yhdessä vastuu lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta. Heidän tulee toimia lapsen parhaaksi. Valtion ja kuntien täytyy tukea vanhempia ja lapsen muita huoltajia tässä tehtävässä.
19. Aikuisten täytyy suojella lasta kaikelta väkivalalta ja huonolta kohtelulta. Lasta ei saa satuttaa millään tavalla. Kukaan ei saa kohdella lasta välinpitämättömästi tai käyttää lasta hyväkseen.
20. Jos lapsi ei voi asua vanhempiensa kanssa, lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja tukeen. Hän voi silloin asua esimerkiksi toisessa perheessä tai lastensuojelulaitoksessa. Lapsi voi palata vanhempien luo, jos se on lapselle hyväksi. Lapsen asuinpaikan ja kodin vaihtamista moneen kertaan pitää välttää.
21. Jos lapsen vanhemmat kuolevat tai eivät pysty huolehtimaan hänestä ja valtio sallii adoption, voi lapsi saada pysyvästi uuden perheen adoption avulla. Lapsen edun tulee olla adoptiossa ratkaiseva.
22. Toisesta maasta pakolaisena maahan tulleella lapsella on oikeus saada tarvitsemaansa huolenpitoa.
23. Vammaisen lapsen pitää saada parasta mahdollista hoitoa ja apua, joka edistää hänen ihmisarvoaan, itseluottamustaan ja osallistumistaan yhteisön toimintaan. Vammaista lasta pitää tukea niin, että hän voi käydä koulussa ja harrastuksissa.

24. Lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä. Lapsella on oikeus saada hoitoa ja apua, jos hän sairastuu. Lapsella on oikeus päästä lääkäriin. Myös vauvaa odottavien äitien terveydestä pitää huolehtia.
25. Jos lapsi ei voi asua omien vanhempiensa luona, muiden aikuisten täytyy hoitaa lasta hyvin. Lastensuojelun työntekijöiden tulee tietyin väliajoin tarkistaa, voiko lapsi palata vanhempiensa luokse.
26. Lapsilla ja vanhemmilla on oikeus tarvittaessa saada valtiolta apua raha-asioissa.
27. Lapselle pitää turvata koti, ruokaa ja riittävästi vaatteita. Valtion ja kuntien pitää auttaa vanhempia niin, että lapsella on kaikin puolin hyvät olot kasvaa ja kehittyä.

28. Lapsella on oikeus käydä koulua. Peruskoulun täytyy olla ilmainen. Sääntöjen ja kasvatuksen koulussa pitää olla reiluja. Valtion täytyy tarjota mahdollisimman monelle lapselle tilaisuus jatkaa opiskelua peruskoulun jälkeen.
29. Koulun täytyy kehittää lapsen taitoja. Sen täytyy kehittää lapsen äidinkieltä sekä antaa tietoa lapsen omasta ja muiden maiden kulttuureista. Koulussa tulee kertoa lasten ja muiden ihmisten oikeuksista. Koulussa lapset oppivat, mitä monikulttuurisuus, ympäristönsuojelu sekä sukupuolten tasa-arvo tarkoittavat.
30. Vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaan kuuluvalla lapsella on oikeus omaan kulttuuriinsa ja kieleensä. Hänellä on oikeus harjoittaa uskontoaan yhdessä muiden ryhmän jäsenten kanssa.
31. Lapsella on oikeus levätä, leikkiä ja viettää vapaa-aikaa. Lapsella on oikeus tutustua taiteeseen ja kulttuuriin.
32. Lapsi ei saa tehdä sellaista työtä, joka vahingoittaa hänen terveyttään tai haittaa hänen koulunkäyntiään.
33. Aikuisten täytyy suojella lasta huumeilta.
34. Aikuisten täytyy suojella lasta seksuaaliselta häirinnältä. Kukaan ei saa houkutella tai pakottaa lasta seksiin.
35. Valtioiden täytyy estää lapsikauppa. Lapsikauppa tarkoittaa, että joku ryöstää

lapsen hänen vanhemmiltaan ja myy hänet toiselle ihmiselle. Lapsikauppa on rikos.

36. Aikuisten täytyy suojella lasta kaikenlaiselta huonolta kohtelulta.
37. Lasta ei saa rangaista julmalla tavalla tai kiduttaa. Kukaan ei saa väheksyä lapsen oikeuksia. Lasta ei saa laittaa vankilaan eikä hänen vapauttaansa saa rajoittaa, jos muita vaihtoehtoja on olemassa. Jos lapsi kuitenkin pidätetään tai vangitaan, hänestä täytyy huolehtia siellä hyvin. Lapsi ei saa olla pidätettynä pitkään.

38. Lasta ei saa ottaa armeijaan tai sotimaan. Aikuisten täytyy suojella lapsia sodassa.
39. Valtion täytyy auttaa lasta, jos lasta on kohdeltu väärin.
40. Vaikka lapsi olisi rikkonut lakia tai lasta epäiltäisiin siitä, häntä täytyy kohdella hyvin ja oikeudenmukaisesti.
41. Jonkin valtion laki voi olla lapselle parempi kuin tämä sopimus. Silloin ihmisten täytyy noudattaa maan omaa lakia.
42. Valtion täytyy huolehtia siitä, että kaikki sen asukkaat tietävät, mitkä ovat lapsen oikeudet.
43. YK:n lapsen oikeuksien komitea valvoo, että valtiot noudattavat tätä sopimusta.
44. –54. Nämä kohdat kertovat siitä, kuinka pitkään sopimus on voimassa ja miten valtiot noudattavat sopimusta.

Koko sopimus löytyy osoitteesta

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

Tärkeitä sanoja

Yhdistyneet kansakunnat eli **YK** haluaa rauhaa koko maailmaan. Se auttaa kaikkia maita tekemään yhteistyötä, jotta ihmisoikeudet toteutuisivat. YK:n jäseniä ovat kaikki maailman valtiot.

Valtio ja **kunnat** järjestävät Suomessa palveluja ihmisille. Suomen kansalaiset muodostavat valtion. Valtion asioista päättää eduskunta. Jokainen suomalainen asuu jossakin kunnassa. Kotikunnan asioista päättää kunnanvaltuusto.

Viranomaiset tarkoittavat aikuisia, jotka ovat töissä valtiolla tai kunnalla. He tekevät töitä esimerkiksi lastensuojelussa, koulussa, poliisissa tai sairaalassa.

Lapsialan toimijoita ovat esimerkiksi järjestöt ja tutkimuslaitokset, jotka edistävät lasten asioita. Tällaisia toimijoita ovat myös viranomaiset, jotka päättävät lasten asioista.

Palvelu tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lapset pääsevät lääkärin, jos he sairastuvat. Myös koulu ja päivähoito ovat lapsille suunnattuja palveluja. Palvelut maksetaan verorahoilla, joita yritykset, yhteisöt ja kansalaiset maksavat.

Lastensuojelulaitos tarkoittaa paikkaa, jossa lapsi voi asua, jos hän ei voi asua vanhempiensa kanssa. Lastensuojelulaitoksessa asuu yhtä aikaa monia lapsia.

Sijaisperhe tarkoittaa toista perhettä, joka pitää huolta lapsesta. Lapsi voi muuttaa sijaisperheeseen, jos hänen omat vanhempansa eivät voi huolehtia hänestä. Lapsi voi palata omien vanhempiensa luokse, jos se on lapselle hyväksi.

Adoptio tarkoittaa, että lapsi muuttaa pysyvästi toiseen perheeseen ja saa uudet vanhemmat. Lapsi ei enää palaa omien syntymävanhempiensa luokse.

Vähemmistöryhmillä tarkoitetaan ihmisiä, joiden kieli, kulttuuri, uskonto tai muu piirre eroaa valtaväestöstä. Suomessa kielivähemmistöryhmiin kuuluvat esimerkiksi romanit, suomenruotsalaiset ja viittomakieliset sekä monet maahanmuuttajat. Saamelaiset ovat vähemmistö sekä alkuperäiskansa. He ovat Suomen alkuperäistä väestöä.

Onko lapsilla velvollisuuksia?

Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle ilman ehtoja. Jokaisen velvollisuus on kunnioittaa toisten ihmisoikeuksia. Aikuisten velvollisuus on opettaa lapsille, mitä ihmisoikeudet tarkoittavat.

Esimerkkejä:

- Lapsella on oikeus saada suojelua väkivallalta, hyväksikäytöltä ja laiminlyönniltä. Lapsi ei saa kiusata tai vahingoittaa toisia millään tavalla.
- Lapsella on oikeus puhtaaseen ympäristöön. Myös lapsella on velvollisuus huolehtia parhaansa mukaan ympäristön puhtaudesta.
- Lapsella on vapaus omaan ajatteluun ja kulttuuriin. Lapsella on myös velvollisuus kunnioittaa toisten ajatuksia ja periaatteita.

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Julkaistu verkossa 10/2020
Päivitetty printti julkaistu 10/2021